

Lessen van de ramp van de „Torrey Canyon”

Door Ko Zweeres

Het is nog geen drie maanden geleden sinds, in de late avond van 18 maart, het Liberiaanse tankschip „Torrey Canyon”, door een voor deskundigen volkomen onbegrijpelijke manoeuvre, strandde op de rotsen bij Lands End. Het was oorspronkelijk een schip van 61.000 ton, later vergroot tot 117.000 ton, geladen met ruwe olie, die zich al spoedig in wijde omtrek van de plaats van stranding verspreidde en o.a. grote slachtingen aanrichtte onder de zeevogels. Niet slechts in het zuiden van Engeland, maar ook op de Britse Kanaaleilanden en aan de kust van Bretagne.

Na een aanvankelijk uitbundige en vaak zeer ondeskundige publiciteit, heerst er alweer geruime tijd een vrijwel volledig stilzwijgen over deze gebeurtenissen, terwijl exacte gegevens nog slechts spaarzaam beschikbaar komen.

Een ogenblik leek de wereld en vooral West-Europa opgeschrikt door een gevaar, waarvan weinigen zich bewust waren geweest. Maar klaarblijkelijk hebben deze scheepsramp en de gevolgen ervan hun nieuwswaarde alweer verloren. Zelfs over de koers van de olievelden, waarvan we toch moeilijk kunnen aannemen, dat ze reeds zijn gezonken, wordt niets meer vernomen. Toch lijkt het gewenst, enige problemen nader te beschouwen, waarbij ik o.a. dankbaar gebruik maak van de tekst van twee radio-programma's, die de BBC op 6 en 9 april over deze onderwerpen uitzond en die mij welwillend beschikbaar werd gesteld door Dr. John Sparks.

Natuurlijk werd hierin vooral aandacht geschonken aan de gevolgen van de ramp voor de vogelwereld. John Parslow, medewerker van de Nature Conservancy bleek, op grond van waarnemingen ter plaatse en van luchtverkenningen, van mening te zijn dat vermoedelijk vele der overigens kleine broedkolonies van zeevogels in Cornwall vrijwel volledig ontvolkt zijn. Vooral de plaats, waar de ramp gebeurde en het tijdstip daarvan, hadden niet ongelukkiger kunnen zijn. Juist in deze tijd van het jaar passeren niet te schatten aantallen zeevogels (ten dele op weg naar veel noordelijker broedplaatsen) dit gebied: jan van genten, drieteenmeeuwen, al-

lerlei soorten stormvogels en alkachtigen. Onder de slachtoffers, die op de kusten werden aangetroffen, vormden de laatste: zeekoeten, alken en papegaaiduikers de grote meerderheid. Tot en met 8 april werden meer dan 7.000 min of meer levende exemplaren van deze soorten bezorgd bij noodhospitalen, die ijlings waren ingericht. Een week later waren er daarvan nog 500 in leven! Volgens een schatting kwamen aan de kust van Cornwall zeker 40.000 zeekoeten en alken om het leven.

Dit aantal is hoger dan de normale broedvogelpopulatie van dat gebied, doordat veel doortrekkers in de olie omkwamen. Dat blijkt ook wel uit de omstandigheid, dat zowel vogels in volledig zomerkleed werden gevonden (vermoedelijk dus vooral vogels die in de naaste omgeving plachten te broeden), als exemplaren in winterkleed (klaarblijkelijk op weg naar veel noordelijker broedplaatsen).

Hét is de bedoeling deze zomer op de Britse eilanden zorgvuldige tellingen te verrichten op alle bereikbare broedplaatsen. De resultaten daarvan zullen wellicht een indruk geven van de totale sterfte tengevolge van de ramp bij Lands End.

Enige indruk van de invloed op de totale zeevogelbevolking geeft de schatting van James Fisher, dat er waarschijnlijk op de Britse eilanden en in Ierland in totaal twee miljoen zeekoeten (wel de talrijkste soort) broeden. Als we verder bedenken, dat meer naar het noorden nog zeer veel grotere aantallen zeekoeten, maar ook alken en papegaaiduikers broeden, dan mag zeker worden gesteld, dat het voortbestaan van deze soorten door de ramp met de Torrey Canyon stellig nog niet in gevaar werd gebracht.

Wel bleek ook Fisher van mening te zijn, dat aan de toch al bescheiden populaties van deze soorten in Zuid-Engeland een zeer gevoelige slag is toegebracht. Dit is te verontrustender als we vernemen dat gedurende de laatste veertig jaar, vrij stellig tengevolge van sterfte door stookolie, de zeevogelbevolking van dit gebied reeds was geslonken tot op een zesde, wellicht zelfs maar een tiende, van het oorspronkelijke aantal.

Omtrent de aantallen vogels, die op de Britse Kanaaleilanden en de Bretonse kust zijn omgekomen, zijn nog in het geheel geen betrouwbare cijfers beschikbaar. Aangenomen moet worden, dat ook deze gebieden zeer zwaar, vermoedelijk zelfs nog zwaarder getroffen zijn dan Zuid-Engeland. Dit is vooral bedenkelijk als we weten, dat deze soorten slechts één ei per paar per jaar leggen en pas op tweejarige leeftijd gaan broeden. Herbevolking van de getroffen broedplaatsen zal dan ook stellig zeer traag verlopen. Zeker als we bedenken, dat vrij stellig ook de zeedieren waarmee deze soorten zich voeden, gevoelige verliezen hebben geleden.

Dr. Quinton Bone, van het instituut voor onderzoek der zee te Plymouth gaf daaromtrent als zijn eerste indruk te kennen, dat deze schade aanvankelijk mee leek te vallen. Plankton dat, ongeveer veertien dagen na de ramp, onder een olieveld werd verzameld, maakte een volkomen normale indruk. Grote aantallen dode vis werden nergens aangetroffen. Zelfs schaalhoren, die enkele dagen met een laag van 2½ cm olie bedekt waren ge-

weest, leefden nog. Dr. Clyde Manwell, een Amerikaanse gastmedewerker van genoemd instituut, vermeldde echter dat elders schaalhoorns na enkele dagen waren gestorven. Manwell voegde hier aan toe, dat de „detergents”, die gebruikt zijn ter bestrijding van de olie, veel giftiger zijn dan de olie zelf. Vooral vis is er zeer gevoelig voor. Daar staat tegenover, dat vis de aanwezigheid van detergents lijkt te ruiken en weg zwemt. Maar ook is geconstateerd, dat de zintuigen waarmee detergents worden gelocaliseerd, snel ongevoelig worden, waardoor vluchtreactie achterwege blijft.

Ook Dr. Bone wees er op, dat bij laboratoriumproeven is gebleken dat detergents zeer giftig zijn. De meeste rotsbewonende zeedieren sterven bij concentraties van 5-20 p.p.m. (delen per miljoen) in het zeewater. Vrij zwemmende larven van sommige schaaldieren sterven zelfs al bij 2½ p.p.m. en vertonen vergiftigingsverschijnselen bij concentraties van 0.1 p.p.m.! (Overigens dient hierbij te worden bedacht, dat detergent een verzamelnaam is voor stoffen waarmee olie kan worden bestreden, waarvan de samenstelling sterk kan variëren.)

Dr. Manwell bleek de wenselijkheid van het gebruik van detergents, anders dan op stranden en rotskusten, sterk in twijfel te trekken. Wanneer olie blijft drijven, wordt zij geleidelijk door micro-organismen afgebroken, die door de detergents juist worden gedood. Een nadeel van de toepassing van detergents is nog, dat zij zich niet sterk vermengen met zeewater, doch vooral in het oppervlaktewater blijven, waar zij in hoge concentraties kunnen voorkomen. Hij bleek zeer beducht te zijn, dat zelfs nog na geruime tijd het effect hiervan merkbaar kan worden. Dr. Bone bleek in dit opzicht wat optimistischer te zijn en verklaarde, zelfs wat verrast te zijn geweest door het geringe zichtbare effect van schadelijke werking van detergents op zeedieren.

Wat de invloed van olie op bewoners van de getijdenzone van kusten betreft, herinnerde Dr. Manwell aan een stranding van een tankschip op de kust van Californië, waardoor een kuststrook ter lengte van ruim anderhalve kilometer met olie werd besmeurd. De gevolgen hiervan zijn zorgvuldig en langdurig bestudeerd. Daarbij bleek dat zelfs na acht jaar het evenwicht niet was hersteld. De begroeiing met algen bleek een jaar na de ramp zelfs rijker te zijn dan te voren, doch slechts doordat de dieren, die zich met algen hadden gevoed, waren uitgeroeid. Ook beneden het laagwaterpeil bleek na acht jaar nog duidelijk invloed van de olie merkbaar. Detergents waren in dit geval niet gebruikt.

Dr. Manwell wees er nog op, dat de oceanen eeuwenlang als enorme vuilnisvaten zijn beschouwd en gebruikt, de laatste jaren in steeds sterkere mate, waarbij nu bovendien sprake is van radio-actieve stoffen, pesticiden en andere giftige stoffen. In vele havens bevatten thans vooral schaaldieren gevaarlijke bacteriën, viren, radio-actieve stoffen en b.v. soms pesticiden in concentraties die 70.000 x zo hoog zijn, als in het omringende milieu. Dit is een probleem, dat naar zijn gevoel te luchthartig wordt beoordeeld.

Dr. Bone toonde zich veel optimistischer. Hij gaf toe, dat de ruwe olie

carcinogene stoffen bevat (dit zijn kankerverwekkende stoffen), doch meende dat deze snel worden afgebroken. Manwell herinnerde er daarentegen aan, dat sommige onderzoekers van deze carcinogene stoffen concentraties tot 1 p.p.m. in schaaldieren menen te hebben aangetoond.

Een geheel ander onderdeel van het probleem werd tenslotte aangeroerd door Lord Jellicoe, voorzitter van de al vijftien jaar bestaande adviesraad inzake vervuiling van de zee met stookolie. Een organisatie, waarin zowel de natuurbescherming als de visserij, het toerisme, gemeentebesturen van kustplaatsen, de scheepvaart en oliemaatschappijen (als waarnemers) vertegenwoordigd zijn. Hij wees op het belang van de Conventie van Londen inzake bestrijding van stookolie op zee, waarbij echter een grote natie als Rusland niet aangesloten is. Griekenland heeft zich zojuist aangesloten en Japan staat op het punt dit te doen. Rusland is daarentegen wel vertegenwoordigd in IMCO (de internationale raadgevende organisatie voor de zeevaart), die in mei in Londen bijeen is geweest.

Lord Jellicoe toonde zich vooral verontrust over het ontbreken van een goede „verkeersregeling” ter zee. De wenselijkheid daarvan wordt duidelijk als we vernemen, dat per jaar 200.000 schepen het Kanaal passeren en dat verscheidene daarvan ladingen vervoeren, die zeer aanzienlijk gevaarlijker zijn dan ruwe olie. Wegens het ongeoorloofd lozen van olie op zee werden in 1966, aldus Lord Jellicoe, 64 boetes opgelegd, die echter gemiddeld niet hoger waren dan duizend gulden. Lord Jellicoe had veel waardering voor maatregelen, die de oliemaatschappijen nemen, om vervuiling van de zee te voorkomen („load on top method” etc.).

Inderdaad lijkt het er op, of vooral vogelsterfte tengevolge van het opzettelijk lozen van ruwe olie op zee aan het afnemen is. Verscherping van de controle en verhoging van boete bij daardoor geconstateerde overtredingen van de Conventie van Londen, zou daarin verdere verbetering kunnen brengen. Ook al, omdat dan wellicht Rusland tot toetreding zou besluiten, dat thans het bezwaar heeft, dat de bepalingen van de Conventie niet ver genoeg gaan. Dan blijft echter het door de „Torrey Canyon” zo duidelijk gedemonstreerde gevaar van ongevallen met steeds groter wordende tankschepen bestaan. Beperking van de tonnage beperkt tevens de omvang van een dergelijke ramp. De economische nadelen lijken voldoende te worden gecompenseerd door vermindering van vervuiling van de zee, die een geleerde als Dr. Manwell zo verontrustend acht, al blijkt zijn collega Dr. Bone daar optimistischer over te oordelen.

Rest tenslotte het voor ons zeer belangrijke probleem van de stervende vogels. Deze sterfte treedt onmiddellijk op (doordat vogels in de rondrijvende olievelden terecht komen), doch zal misschien ook zeer lang naderen, door sterfte van prooidieren. Over de besmeurde vogels geef ik even het woord aan Dr. John Sparks, na een bezoek aan noodhospitaal in Cornwall waar „met olie overdekte zeekoeten in kartonnen dozen hijgend zaten te sterven. Naar mijn gevoel had men hen beter onmiddellijk

na ontvangst pijnloos uit hun lijden kunnen helpen. Andere exemplaren trachtten zelf hun veren schoon te maken, waarbij zij de giftige olie naar binnen kregen. Ondanks vele jaren ervaring met het schoonmaken van olievogels, lijkt dit alles het stadium van het experiment nog niet te boven te zijn. De damp van sommige schoonmaakmiddelen bleek even dodelijk te zijn als de olie zelf!" En hij stelt de vraag: „Is het resultaat van dit werk de grote inspanning en het vele geld dat er aan besteed is, wel waard? Vooral als we weten, uit langjarige ervaring, dat de kansen voor een schoongemaakte zeekoet of alk om ooit weer in vrijheid te kunnen leven, uiterst gering zijn. De sterfte gedurende de langdurige nazorgperiode is zeer hoog, zonder dat we de oorzaken hiervan nauwkeurig kennen." We weten, o.a. uit het boeiende boek van Katherine Tottenham (Bird Doctor) dat olievogels, na snelle reiniging en vooral snel drogen van de veren op een warme, tochtvrije plaats, vaak nog lang in leven kunnen worden gehouden. Daaraan dient dan echter zoveel zorg te worden besteed, dat één persoon niet meer dan enkele vogels kan behandelen. Gewoonlijk duurt het tot na de eerstvolgende rui, eer zo'n vogel met enige kans op overleving, in vrijheid kan worden gesteld. Of men ze zo lang in leven kan houden in een omgeving waar geen zeewater beschikbaar is, lijkt twijfelachtig. Voor zover bekend is nimmer een dergelijk geringd exemplaar teruggevonden na zoveel tijd, dat het waarschijnlijk lijkt dat de vogel verder een normaal bestaan heeft kunnen leiden.

Wil dit nu zeggen, dat we met olie besmeurde vogels maar aan hun lot over moeten laten of onmiddellijk pijnloos moeten doden? Ik geloof van niet. Maar we moeten wel bedenken, dat we ons dan eerder laten leiden door medelijden met de zieltogende vogel, dan dat we bijdragen tot het behoud van de soort.

Allereerst al, omdat het aantal vogels dat, na contact met olie, nog levend aanspoelt, waarschijnlijk nog geen tiende bedraagt van het aantal, dat onmiddellijk omkomt. Van de overlevenden zal misschien opnieuw ten hoogste een tiende enige tijd in leven kunnen worden gehouden. De kansen, deze vogels ooit met een redelijke kans dat zij zich in de natuur kunnen handhaven, te kunnen vrijlaten, zijn uiterst gering. Zij zouden kunnen stijgen, als het mogelijk blijkt, b.v. door hormooninjecties, een versnelde rui op te wekken.

Ten aanzien van de vraag, of de te verwachten geringe resultaten de niet te onderschatten inspanning en moeite en de zeer aanzienlijke kosten wel rechtvaardigen, dient men het uitgangspunt zo zuiver mogelijk te stellen. Is dit de in vogelbeschermingskringen gebruikelijke overweging, dat met de beschikbare bescheiden geldmiddelen in de eerste plaats dient te worden gestreefd naar instandhouding van vogelsoorten, dan luidt het antwoord stellig ontkennend. Het geld kan in dat geval beter worden besteed aan b.v. maatregelen voor betere bescherming van broedplaatsen van overlevende vogels, opdat het natuurlijke herstel zo gunstig mogelijk kan verlopen.

Gaat men echter uit van het vooral in dierenbeschermingskringen geldende motief, dat dierenleed zoveel mogelijk moet worden beperkt, dan lijken reddingspogingen stellig verantwoord. Wel zou dan echter, meer dan tot nu toe is geschied, moeten worden getracht tot een wetenschappelijk volkomen verantwoorde behandeling te komen. Ten aanzien van de onmiddellijke behandeling (interne en externe reiniging) lijkt hiervoor advies (en experiment) van veterinair gewenst. Ten aanzien van de op z'n minst zo belangrijke nazorg (huisvesting, voeding) zullen biologen moeten helpen. Met zo mogelijk nog veterinair advies ten aanzien van de mogelijkheid van versnelling van de rui, vervolgens te controleren door de biologen in zijn gevolgen. (Want het is b.v. niet ondenkbaar, dat een dergelijke behandeling een wijziging in het levensritme van de vogel veroorzaakt, die toch weer ongunstig uitwerkt op de overlevingskansen.)

In de praktijk blijkt herhaaldelijk, dat het niet zo gemakkelijk is medewerking van wetenschapsmensen te verkrijgen voor dit soort werk. Doch daar moet wel een oplossing voor te vinden zijn. Het zal interessant zijn te vernemen, wat ten deze in Engeland werd bereikt, nu de ramp met de „Torrey Canyon” ruime mogelijkheden voor onderzoek en experiment heeft geboden. Ben ik goed ingelicht, dan moeten we hiervan niet te veel verwachten.

Bij het afwegen van het nuttig effect van schoonmaakacties dient nog te worden overwogen dat, stellig in gevallen van een ramp van enige omvang, het publiek bereid blijkt vrij aanzienlijke bedragen beschikbaar te stellen. Hierdoor is het beslist niet zo, dat geld zal behoeven te worden onttrokken aan andere beschermingsactiviteiten, als inrichting en bewaking van broedvogelreservaten enz.

Tenslotte dient nog te worden bedacht, dat te eniger tijd ook populaties van uiterst zeldzame vogelsoorten kunnen worden getroffen, waarbij de mogelijkheid van redding zeker ook van belang kan zijn voor het behoud van een dergelijke soort.

Inmiddels wordt ook de Nederlandse kust voortdurend bedreigd door grote of kleine hoeveelheden olie die, afhankelijk van het jaargetijde, min of meer grote aantallen slachtoffers van velerlei soort op onze stranden kunnen brengen. Er is meegedeeld, dat maatregelen voor onmiddellijke hulp worden voorbereid. Dit is verheugend. Maar het is erg jammer, dat ten aanzien van aard en omvang van deze hulp enerzijds een zekere vaagheid, anderzijds echter een al dan niet terecht in twijfel getrokken stelligheid bestaat. Er is een begin van verheugende samenwerking, maar het gevaar is niet denkbeeldig, dat ten minste drie los van elkaar staande groeperingen, elk met zonder twijfel de allerbeste bedoelingen, in een (althans in het oog van de buitenwereld) zekere concurrentiepositie, werkzaam zullen zijn. Dit lijkt mij voor de zaak van de vogelbescherming hoogst ongewenst.

Bij de eveneens aan dierenbescherming verwante wintervoeding heeft

een dergelijke situatie bestaan. Daaraan is, voor een belangrijk deel door onvermoeid streven van wijlen de heer J. Drijver, meer dan tien jaar geleden vrijwel een einde gekomen door de vorming van de Stichting Wintervoeding van Vogels, waarin organisaties van zeer uiteenlopende aard vertegenwoordigd zijn en wier activiteiten stellig effectiever zijn, dan de som van de activiteiten der voorheen zelfstandig werkende groepen.

Mij dunkt, dat een dergelijke oplossing ook voor het probleem der stookolievogels moet kunnen worden gevonden. Als wij aannemen (en wie zou daaraan willen twijfelen?) dat bij elk der thans zelfstandig werkende groeperingen het belang der vogels voorop staat, moet de overweging dat samenbundeling van krachten en middelen dit belang beter kan dienen, samenwerking tot stand kunnen brengen.

Tenslotte vermelden wij hier gaarne nog, dat de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren en de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, na overleg met de (Britse) Royal Society for the Protection of Birds, besloten hebben laatstgenoemde organisatie financiële steun te verlenen voor doeltreffender bewaking van broedplaatsen van zeevogels en verdere gewenste maatregelen ter bevordering van de zeevogelstand. Bijdragen hiervoor kunnen worden overgemaakt op postgirorekening 2 92 13 van „Vogelbescherming” te Amsterdam, met vermelding

Stelkluutinvase 1965

De stelkluutinvase in België en Nederland in 1965 heeft in omvang die van 1935 overtroffen en was, met tenminste 49 broedende paren en ongeveer 50 overzomeraars „de belangrijkste die ooit in de „Lage Landen” werd genoteerd.” Aldus de conclusie van een artikel over deze invase van L. Lippens, P. Maes en H. Voet in *De Giervalk*.

Het zwaartepunt van de invase lag in Zeeuws Vlaanderen (35 paren). In overig Nederland hebben, volgens het artikel, tenminste 5 of 6 paren gebroed, hoewel het in ons eigen „Vogeljaar” (1965) vermelde broedgeval bij Halfweg vermoedelijk op een misverstand heeft berust. Er broedden echter 3 paren bij Oostzaan, één aan de Knardijk en één bij Spijkenisse. Op aan Zeeuws Vlaanderen grenzende gebieden in België hebben 9 paren gebroed: één bij Knokke en

7 in de Borgefweertpolder op de linker Scheldeoever, nabij Antwerpen. Tenslotte was er in België nog een broedgeval op de Kalmthoutse heide.

Voor Zeeuws Vlaanderen noemen de schrijvers de volgende broedgevallen: het Grote Gat bij Oostburg 3; Canesvliet bij Sas van Gent 1; Driekwart, aan het kanaal Terneuzen-Gent 1; opspuiterrein bij Axel tenminste 17 (w.o. 2 met 7 eieren, van 2 ♀♀), met tellingen van max. 53 volwasen vogels en 28 grote jongen; Sint Kruis vrij zeker 1; Saafdinge 8 (w.o. 2 met 8 eieren van 2 ♀♀), aanwezig 12 paren en grootgebracht 10-15 jongen.

De schrijvers zijn van mening dat ook ditmaal de invase kan zijn veroorzaakt door abnormale droogte in het normale broedgebied, met name in Zuid-Spanje.

• *De Giervalk* 56, 1966, aflevering 2, blz. 135-161